

Книгознавчі читання до 135-річчя від дня народження Віктора Федоровича Іваницького

«Цій бібліотеці я віддав краці роки свого життя...»

Наприкінці листопада 2016 р. в Інституті книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського відбулися перші Книгознавчі читання на пошану Віктора Федоровича Іваницького (1881–1955?) – гебраїста, історика Давнього Сходу, бібліотекознавця, книгознавця, бібліографа, одного із активних організаторів Всенародної бібліотеки України (ВБУ, нині НБУВ).

Відкриваючи захід, генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, чл.-кор. НАН України **В. І. Попик** зазначив, що тривалий час ім'я Віктора Федоровича Іваницького замовчувалося, адже він став жертвою репресивних дій радянської влади. Тож перші читання, які вшановують пам'ять видатного вченого-історика, мають на меті всебічно висвітлити його науково-дослідну, викладацьку, організаційську та бібліотекознавчу діяльність. 12 років віддав В. Ф. Іваницький роботі у Всенародній бібліотеці України, з 1923-го він був незмінним заступником директора бібліотеки і певний час навіть очолював установу. Саме Віктор Федорович на початку 1920-х рр. розробив стратегічні питання розподілу між відділами багатотисячних фондів, порядок їх опрацювання, підготувавши відповідні інструктивно-методичні матеріали. Вчений ініціював створення відділів стародруків, бібліотекознавства, орієнталії, розгорнув бібліотекознавчі та книгознавчі дослідження, заснував аспірантуру. Втім, обмежувати творчість ученого Іваницького лише бібліотекознавством не можна, адже він зробив величезний внесок у розвиток сходознавства, гебраїстики, історії церкви.

З науковою спадщиною В. Ф. Іваницького як дослідника Давнього Сходу присутніх ознайомила старш. наук. співробітниця Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, канд. іст. наук **О. Д. Василюк**. Вона проаналізувала пошукову, дослідницьку і перекладацьку діяльність Віктора Федоровича в Єврейській історично-археоло-

графічній комісії Всеукраїнської академії наук (ВУАН), зокрема його праці, присвячені вивченню рукописних джерел з історії єврейства («О происхождении иудейского эллинизма Александрии» «Иудейско-арамейские папирусы с острова Элефантины и их значение для науки Ветхого Завета») та створенню джерельної бази для подальших досліджень. Особливу увагу доповідка приділила кандидатській дисертації В. Ф. Іваницького «Филон Александрийский: жизнь и обзор литературной деятельности», яка й до нині вважається найбільш глибоким дослідженням прадавніх єврейських текстів, Святого Письма.

Проректор з науково-дослідної роботи Київської духовної академії і семінарії, канд. іст. наук **В. В. Бурега** розповів про діяльність В. Ф. Іваницького на посаді професора Київської духовної академії. Він підкреслив, що загалом з Київською духовною академією вченого пов'язували 17 років: він пройшов шлях від студента до доцента і екстраординарного професора. У Київській духовній академії В. Ф. Іваницький сформувався як особистість, як вчений-дослідник. Тут він у 1911 р. після публічного захисту дисертації «Филон Александрийский: жизнь и обзор литературной деятельности» отримав ступінь магістра і розпочав читати лекції з історії Давнього Сходу, викладав біблійну історію, аналізуючи її події з точки зору сходознавства та археології, отримав перший досвід у сфері бібліографії, підготувавши покажчик праць Київської духовної академії за 1905–1915 рр.

Підвищений інтерес в учасників читань виклали спогади В. Ф. Іваницького про час навчання в Київській духовній академії. Уривки з мемуарів ученого, в яких той з теплом, а іноді з гумором, згадує про вступ до академії, академічний побут і, безперечно, академію як духовну школу, зачитав провід. наук. співробітниця Інституту історії НАН України, д-р іст. наук **С. І. Білоконь**.

Роль В. Ф. Іваницького та його колег по Київській духовній академії – П. І. Кудрявцева, О. О. Глаголева, В. П. Рибінського – у розгортанні сходознавчих студій у ВУАН, у вивченні візантійського письменства розкрила проф. Київського національного торгово-економічного університету, д-р іст. наук **Н. А. Шип.**

Науково-організаційну діяльність В. Ф. Іваницького проаналізувала директор Інституту рукопису НБУВ, д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України **Л. А. Дубровіна.** Вона зауважила, що саме В. Ф. Іваницький був першим, хто опрацював теоретичні питання бібліотекознавства та організації науково-дослідної діяльності в бібліотеках; обґрунтував поняття «національна бібліотека» і «наукова бібліотека»; розробив концепцію єдиного національного бібліотечного фонду та концепцію підручної бібліотеки; ґрунтовно опрацював питання розподілу фондів. Він ініціював організацію мережі академічних і наукових бібліотек, об'єднання їх працівників, створення зведених каталогів; розробив базові та організаційні засади підготовки наукових працівників – бібліотекарів вищої кваліфікації, започаткував аспірантуру у ВБУ.

Величезним є наукова спадщина В. Ф. Іваницького як книгознавця. За словами директора Інституту книгознавства НБУВ, д-ра іст. наук, проф. **Г. І. Ковальчук,** авторству Віктора Федоровича належить розроблення визначення стародруків, рідкісних і цінних видань, питань їх обліку, опису, зберігання, організації відповідних колекцій; обґрунтування поняття «першодруки», а також ідеї нерозпорощеності фондів стародрукованих і рукописних видань, організації фондів відділу орієнталії й каталогізації книжок, надрукованих єврейським шрифтом. Свої концептуальні погляди В.Ф. Іваницький виклав у більш ніж 30 наукових статтях. Окрім того є багато інших джерел, у т. ч. архівних документів, які потребують ґрунтовного дослідження сучасними науковцями, адже вони можуть збагатити новими рисами портрет вченого.

Зав. відділу НБУВ, канд. іст. наук **О. П. Степченко** запропонувала всім, хто має намір вивчати біографію, наукову спадщину талановитого вченого, керівника, теоретика і практика бібліотечної справи В. Ф. Іваницького, звернутися до доку-

ментів, які зберігаються в архівних фондах НБУВ. Це, зокрема, такі його праці, як: «Організація книжкових фондів спеціалізованих відділів», «Програмна доповідь В. Ф. Іваницького на Першій міжнародній конференції наукових бібліотек», «Підготовка наукових бібліотекарів і взагалі наукових робітників у галузі бібліотекознавства та бібліографії», «Положення про аспірантів у галузі бібліотекознавства та книгознавства». О. П. Степченко зазначила, що окремого особового фонду В. Ф. Іваницького в Інституті рукопису НБУВ немає, однак, інформацію про нього можна знайти в деяких документах, листах, спогадах, що зберігаються в особових фондах С. І. Маслова, С. П. Постернака, Ф. І. Титова, М. А. Плевако, Б. І. Зданевича.

30-ті рр. минулого століття – складний період не лише для В. Ф. Іваницького, якого було звільнено з посади у 1933 р. під час «ідеологічних чисток», а й для самої Бібліотеки. Свідченням тому є записи, зроблені тодішнім зав. відділу рукописів ВБУ, літературознавцем і мовознавцем П. М. Поповим у робочих щоденниках. Про це учасникам читань розповіла провід. наук. співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, канд. іст. наук **А. М. Чередниченко.** Вона підкреслила, що ВБУ стала віддзеркаленням подій, пов'язаних із закінченням періоду українізації і початком повного домінування радянської ідеології. І хоча наукова робота в бібліотеці ще продовжувалась, утім із нотаток П. М. Попова видно, що відбувалося відчутне зміщення акцентів у роботі. Бібліотека поступово перетворювалася в ідеологічну установу.

На завершення читань наук. співробітник НБУВ, керівник прес-служби НБУВ **Л. А. Поперечна** оприлюднила свої міркування щодо реалізації демонстраційного проекту «Особистості НБУВ», присвяченого 100-річному ювілею Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Загальний інтерес в учасників заходу викликала мультимедійна презентація «Цій бібліотеці я віддав кращі роки свого життя», виставка видань В. Ф. Іваницького та літератури про нього.

Валентина Здановська,
мол. наук. співробітник НБУВ